

ORGAANTRANSPLANTATIE

REEKS GEZONDHEIDSRECHT

Redactie: Tom Balthazar
Filip Dewallens
Thierry Vansweevelt (Voorzitter)

ORGAANTRANSPLANTATIE

Een juridische analyse

Nils BROECKX

Bekroond met de wetenschappelijke prijs voor het gezondheidsrecht –
André Prims 2016

Orgaantransplantatie. Een juridische analyse
Nils Broeckx

© 2018 Intersentia
Antwerpen – Cambridge
www.intersentia.be

Coverfoto: magicmine - iStock

ISBN 978-94-000-0887-8
D/2018/7849/64
NUR 822

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

Ondanks alle aan de samenstelling van de tekst bestede zorg, kunnen noch de auteurs noch de uitgever aansprakelijkheid aanvaarden voor eventuele schade die zou kunnen voortvloeien uit enige fout die in deze uitgave zou kunnen voorkomen.

WOORD VOORAF

Dit boek is de handelseditie van het proefschrift waarmee de heer Nils Broeckx op 25 augustus 2016 aan de Universiteit Antwerpen de graad van doctor in de rechten verwierf.

Het begin van de academische carrière van Nils Broeckx is gekenmerkt door toeval. Een bij de Onderzoeksraad van de Universiteit Antwerpen ingediend project, wordt als “reserveproject” in de koelkast gezet en meer dan een jaar na indiening betoelaagd. Er moest snel een vorser worden gevonden, nu het project op korte termijn moest starten.

Als laatstejaarsstudent stak Nils met kop en schouders boven de anderen uit ... hij studeerde af met grote onderscheiding en kon meteen als vorser aan de slag.

Nils is uitgegroeid tot een begenadigd wetenschapper.

Hij bezit de gave om snel inzicht te krijgen in een probleem en om zelfs over een onderwerp dat mijlenver van hem af ligt, pertinente vragen te stellen.

Nils weet dat uitstekende wetenschap tijd vraagt. Tijd om over moeilijke onderwerpen na te denken, de gedachten te laten rijpen en dan na afweging van alle pro's en contra's een genuanceerd standpunt in te nemen. Nils streeft de perfectie na en heeft daar veel voor over. Hij heeft nog ettelijke maanden gratis thuis aan zijn proefschrift gewerkt toen zijn mandaat ten einde was gelopen ...

Dit proefschrift handelt niet over een subonderwerp van een subonderwerp. Neen, dit proefschrift geeft een globaal overzicht van alle problemen die met orgaantransplantatie te maken hebben.

Geen enkel probleem wordt uit de weg gegaan. Zelfs netelige problemen zoals de allocatie van organen wordt evenwichtig aangepakt.

België wordt vergeleken met een veelheid aan rechtssystemen die vaak erg van elkaar verschillen, zowel binnen als buiten Europa. Niet alleen het Nederlandse, Franse Engelse als Amerikaanse recht komen aan bod, maar voor sommige punten ook het Spaanse, Iraanse en Singaporese recht.

Dit proefschrift is van een hoogstaand wetenschappelijk niveau. Het is zeer grondig onderbouwd en put inspiratie uit zowel juridische, ethische als medische bronnen, naast *soft law*. Het is dus ook een interdisciplinair proefschrift.

De auteur slaagt erin om overal de problemen te zien, maar er ook oplossingen voor aan te geven. Hij neemt vaak stelling in en formuleert tal van evenwichtige aanbevelingen die na veel afweging zijn tot stand gekomen.

Het is een creatief proefschrift geworden, het resultaat van rustig en genuanceerd denken.

Het proefschrift is zó goed, dat het al werd bekroond vooraleer het als handelseditie verscheen. Inderdaad, dit boek werd bekroond met de prestigieuze Prims-Prijs 2016, als beste werk in het gezondheidsrecht van de afgelopen twee jaar.

Nils is in België dé specialist inzake orgaantransplantatie. Maar niet alleen in België. Ook op het internationale forum tekende hij present. Zowel op het wereldcongres voor medisch recht in Brazilië als in Indonesië hield hij opgemerkte voordrachten.

Ik voorspel dit boek een mooie toekomst. Het boek zal zonder twijfel uitgroeien tot een standaardwerk over deze materie. Het wordt gepubliceerd in de fraaie Reeks Gezondheidsrecht.

Nils Broeckx is een aanstormend talent in het gezondheidsrecht en het aansprakelijkheidsrecht. Sinds kort is hij naast doctor in de rechten, ook advocaat en bekwaamt hij zich verder in het gezondheidsrecht en het aansprakelijkheidsrecht.

Deze drukke activiteit combineert hij ook met de functie van gastprofessor in het postgraduaat Aansprakelijkheids- en verzekeringsrecht van de Leerstoel Aansprakelijkheids- en Verzekeringsrecht ALLIC. Zijn talenten als docent zullen binnen die vorming zeker aan bod kunnen komen.

Dit doctoraat is slechts één stap in de academische carrière van Nils.

Ik wens hem veel geluk in het verder parcours!

Thierry Vansweevelt
Promotor
Gewoon hoogleraar Universiteit Antwerpen

DANKWOORD

“A writer is very much like the captain of a starship: facing the unknown. When you face the blank page and you have no idea where you’re going, it could be terrifying. But it also could be the adventure of a lifetime”.

Michael Piller, executive producer van
‘Star Trek: The Next Generation’, 22 januari 2002

Dit boek is de handelseditie van het proefschrift dat ik op 25 augustus 2016 heb verdedigd aan de Universiteit Antwerpen. Het schrijven van een proefschrift is in zijn kern een opleiding als kritisch onderzoeker. Deze opleiding kan slechts ten volle slagen voor zover de doctorandus vakkundig begeleid wordt door zijn leermeester(s) en gesteund wordt door zijn naasten. Ik had het geluk dat deze ingrediënten bij mij in overvloed aanwezig waren. In dit dankwoord wil ik hier graag even bij stilstaan.

Ik richt mij op de eerste plaats tot mijn promotor, prof. Thierry Vanswevelt. Mijn appreciatie voor hem is even omvangrijk als dit boek. Zonder hem zou dit boek nooit hebben bestaan. Hij leerde mij om juridische vraagstukken kritisch te dissecteren en om vervolgens op onderbouwde wijze een eigen stelling in te nemen. Bovendien gaf hij mij nog iets veel belangrijker. Hij gaf mij steeds zijn volste steun en vertrouwen. Zo maakte hij van mij (letterlijk en figuurlijk) een onderzoeker in hart en nieren. Ik kan daarom niet anders dan een bijkomende stelling toevoegen aan het eindbesluit van dit boek. Stelling 11: ik had me geen betere promotor kunnen wensen.

Dit doctoraatsonderzoek had weliswaar niet één, maar wel twee promotoren. Ik mocht namelijk ook rekenen op de enthousiaste begeleiding van prof. Kristof Van Assche, die in de eindfase bereid werd gevonden om als tweede promotor op te treden. Zijn diepgaande (juridische én ethische) inzicht in de materie van orgaandonatie- en transplantatie hebben mij enorm geholpen bij de finalisering van het proefschrift. Het was (en is nog altijd) telkens een genoegen om met hem van gedachte te mogen wisselen over dit interessante, vaak controversiële thema.

Vervolgens wil ik ook de leden van mijn doctoraatscommissie, prof. Steven Lierman en prof. Tom Balthazar, hartelijk bedanken voor hun nuttige feedback, hun waardevolle suggesties en hun vertrouwen in mijn onderzoek. De overige leden van mijn doctoraatsjury, prof. Dirk Ysebaert en prof. Johan Legemaate, ben ik eveneens zeer erkentelijk voor hun bereidheid om in de jury te zetelen en om het proefschrift kritisch na te lezen. Ik dank natuurlijk ook de decaan van de

faculteit Rechten, prof. Dirk Vanheule, voor het vakkundig dirigeren van mijn doctoraatsverdediging.

Aan de Universiteit Antwerpen werd ik verder omringd door vele inspirerende collega's, die ik al gauw vrienden mocht noemen. In het bijzonder blik ik terug op de vele mooie momenten met Evelien, Christophe, Daily, Nick (van Gelder), Sarah, Quinten, Dimitri, Isabelle, Coralie, Wannes, Steffi en Nick (Portugaels). Stevige juridische discussies en hilarische conversaties waren de norm. Bedankt voor die onvergetelijke tijden.

Intussen heb ik de stap gezet naar de advocatuur. Na de theorie was immers het tijd voor de praktijk. Ik dank mijn collega's bij advocatenkantoor DEWALLENS & PARTNERS voor de leerrijke samenwerking, voor hun steun tijdens de eindfase van het doctoraat en voor hun begrip voor mijn afwezigheid tijdens de voorbereiding van de openbare verdediging. Hun aanwezigheid op de dag van de verdediging deed mij veel plezier.

Buiten de professionele sfeer heb ik ook steeds kunnen terugvallen op mijn familie en vele vrienden. Zij hebben elk op hun eigen manier het proefschrift mee gedragen. Het doctoraatsproces zou veel zwaarder zijn geweest zonder de liefde van mijn ouders, Silke, Wesley, bomma en bompa, tante Marina en nonkel Johnny. Van al degenen die mij aan het thuisfront hebben aangemoedigd, is het weliswaar Liene die zonder enige twijfel de meeste lof verdient. Haar onvoorwaardelijke liefde en begrip zal ik nooit vergeten. Ook de steun van Liene's familie is een warme herinnering.

Nils Broeckx

INHOUD

<i>Woord vooraf</i>	v
<i>Dankwoord</i>	vii
DEEL I	
INLEIDING	1
Hoofdstuk I	
Medische situering	5
Afdeling 1. Transplantatiegeneeskunde	5
§ 1. Begrip ‘transplantatie’	5
§ 2. Toepassingen	5
A. Orgaantransplantatie	6
1. Niertransplantatie	7
2. Levertransplantatie	7
3. Harttransplantatie	8
4. Longtransplantatie	9
5. Pancreastransplantatie	9
6. Darmtransplantatie	10
7. Combinaties	10
B. Weefseltransplantatie	11
C. Celtransplantatie	12
D. Transplantatie van samengestelde weefsels	15
Afdeling 2. De eigenheid van orgaantransplantatie	17
§ 1. Preservatie	18
§ 2. Immunologie	19
§ 3. Belang van de transplantatie voor de ontvanger	22
§ 4. Het orgaantekort	24
A. Orgaantekort in cijfers	24
B. Alternatieven voor orgaandonatie	28
1. Preventie	28
2. Xenotransplantatie	29
3. Kunstorganen	30

4.	Reproductief klonen	31
5.	Regeneratieve geneeskunde	32
C.	De toekomst van orgaandonatie	33
Hoofdstuk II		
Juridische situering		35
Afdeling 1. Onderzoeksvraag		35
Afdeling 2. Onderzoeksmethode		38
§ 1.	Nationale dimensie	39
A.	Uitgangspunt	39
B.	Rechtsvergelijking	39
C.	Interdisciplinariteit	41
§ 2.	Supra- en internationale dimensie	42
A.	De Europese Unie	42
B.	De Raad van Europa	44
C.	Overige internationale spelers	47
Afdeling 3. Onderzoeksstructuur		47
DEEL II		
HET ORGAANTRANSPLANTATIEBELEID		51
Hoofdstuk I		
Doelstellingen		55
Afdeling 1. De wet van 1986 en orgaankwantiteit		55
§ 1.	Een maatregel tegen het orgaantekort	55
§ 2.	Doeltreffendheid	57
A.	De rol van gedragsnormen	57
B.	De complementaire rol van sensibilisering	58
1.	Belang van sensibilisering	58
2.	Sensibilisering in België	60
Afdeling 2. De wijzigingswet van 2012 en orgaankwaliteit		63
§ 1.	Het Europees beleid inzake kwaliteit en veiligheid van organen ..	63
A.	Bevoegdheid	63
B.	Krachtlijnen	66
§ 2.	Omzetting naar Belgisch recht	69

Hoofdstuk II	
Handhaving	71
Afdeling 1. Strafrechtelijk karakter	71
Afdeling 2. Burgerrechtelijk karakter	73
Afdeling 3. Verhouding met het medisch tuchtrecht	74
Hoofdstuk III	
Toepassingsgebied	77
Afdeling 1. Organen.....	77
§ 1. Het juridisch onderscheid tussen organen en ander lichaamsmateriaal	77
A. Verhouding met de Wet Menselijk Lichaamsmateriaal	78
1. Ontstaan van de Wet Menselijk Lichaamsmateriaal...	78
2. Organen in de Wet Menselijk Lichaamsmateriaal	79
B. Nood aan een bijzondere wet voor transplantatie van organen	80
§ 2. Definiëring van 'orgaan'	82
A. Een lichaamsdeel	83
B. Menselijk karakter	84
C. Welbepaalde anatomie en fysiologie	84
1. Differentiatie	84
2. Aanwezigheid van bepaalde kenmerken en hun behoud	85
3. Samengestelde weefsels	88
4. Delen van organen	90
5. Artificiële organen	93
D. Uitgesloten lichaamsmateriaal	94
1. Reproductief lichaamsmateriaal	94
2. Beenmerg	97
§ 3. Voorstel tot een concretere orgaandefinitie	97
Afdeling 2. De handelingen	100
§ 1. Kernhandelingen	100
A. Doneren en wegnemen	100
1. Wegnemen en wegnemingsproces	100
2. Doneren	102
B. Transplanteren	104
1. Transplanteren en transplantatieproces	104
2. Transplantatie van een 'donor' naar een 'ontvanger'...	105
a. Begin van de persoon	106
1) Algemene regel	106

2)	Toepassing op de donor	109
3)	Toepassing op de ontvanger	110
a)	Fetal listing	110
b)	Levend maar niet spontaan levensvatbaar.....	111
b.	Het einde van de persoon	112
c.	Het aantal personen.....	112
3.	Transplantatie van bioartificiële organen.....	113
4.	Autotransplantatie	113
§ 2.	Ondersteunende handelingen	116
A.	Handelingen op basis van artikel 1 Orgaantransplantatie- wet	116
B.	Handelingen op basis van artikel 1 <i>bis</i> Orgaan- transplantatiewet	120
Afdeling 3.	Het oogmerk	123
§ 1.	Transplantatieoogmerk.....	123
§ 2.	Onderzoeksoogmerk.....	124
A.	Wetenschappelijk onderzoek	124
B.	Experimentele transplantatie	126
1.	Gemengd oogmerk	126
2.	Verhouding met de Wet Medische Experimenten	127
C.	Overige vormen van kennisvergaring.....	130
§ 3.	Verwijdering.....	131
§ 4.	Bereiding van gezondheidsproducten.....	133
§ 5.	Secundair gebruik	134

DEEL III

ORGANISATIE VAN DE ORGAANTRANSPLANTATIESECTOR.....	137
--	-----

Hoofdstuk I

Het non-commercialiteitsprincipe	141
---	------------

Afdeling 1. Grondslagen van het non-commercialiteitsprincipe.....	142
---	-----

§ 1.	Een ogenschijnlijke consensus	142
§ 2.	Bezwaren tegen orgaanverkoopovereenkomsten	147
A.	Toestemming en bekwaamheid	147
B.	Voorwerp.....	149
1.	Organen als zaken	150
2.	Eigenaar van organen	151
3.	Organen ‘in de handel’	153
C.	Geoorloofde oorzaak.....	154
1.	Menselijke waardigheid.....	155

2.	Menselijke gelijkwaardigheid	157
3.	Volksgezondheid	159
a.	De gezondheid van de donor	159
b.	De gezondheid van de ontvanger	160
1)	Orgaankwaliteit en -veiligheid	160
2)	Orgaankwantiteit	162
§ 3.	Voorstel tot aanhoudende reflectie	164
Afdeling 2.	Handhaving van het non-commercialiteitsprincipe	165
§ 1.	Het verbod op orgaanhandel	166
A.	Het verbod op betaalde donatie	166
1.	Bestrafing aan de donorzijde	167
a.	Donatie	167
b.	Betaling	167
c.	Algemeen opzet	171
d.	Terzijde: vrijwilligheid	172
2.	Bestrafing aan de ontvangerzijde	173
B.	Het verbod op orgaanwegname met winstoogmerk	174
1.	Wegnemen van organen	174
2.	Winstoogmerk	175
C.	Het publiciteitsverbod	176
1.	Onder de aandacht brengen	177
2.	Financiële of vergelijkbare voordelen	178
§ 2.	Het verbod op mensenhandel met het oog op orgaanwegname	179
A.	Universele bestrafing	180
B.	Strafbare acties	181
1.	Tussenpersonen	181
2.	Ontvangers	182
3.	Levende donoren	184
C.	Orgaanwegname in strijd met de Orgaantransplantatiewet	186
1.	Het wegnemingsdoel	186
2.	Strijdigheid met de Orgaantransplantatiewet	187
§ 3.	Het anonimiteitsgebod	188
A.	<i>Ratio legis</i>	189
1.	Vermijden van patrimoniale rechten en plichten	189
2.	Vermijden van extrapatrimoniale rechten en plichten	190
B.	Verbod op mededeling	191
C.	Identiteit van de donor en de ontvanger	194
D.	Algemeen opzet	196
E.	Uitzonderingen op het anonimiteitsgebod	196
1.	Levende donoren en ontvangers die elkaar kennen	196
2.	Toestemming	198

a.	Huidig recht: toestemming quasi-irrelevant	198
1)	De strikte visie	198
2)	De soepele visie	199
b.	Toekomstig recht: toestemming relevant onder voorwaarden?	200
1)	Onvoldoende noodzaak?	200
2)	Gevaar voor commercialiteit?	201
3)	Gevaar voor psychosociale nadelen?	202
4)	Gevaar voor onrechtvaardige orgaanallocatie?	203
5)	Voorstel tot een voorwaardelijke toestemmingsgebaseerde uitzondering.	204
§ 4.	Voorstel tot verfijning	205
A.	Bestrafing	205
B.	Preventie	207
1.	Het anonimiteitsgebod	207
2.	De preventieve functie van bestraffing	207
3.	De bestrijding van het orgaantekort	209

Hoofdstuk II

Erkenningsnormen voor de actoren 211

Afdeling 1. Actoren binnen een transplantatieprocedure. 211

§ 1.	Personeel: algemeen	212
§ 2.	Transplantatiecentra	213
A.	Ziekenhuismonopolie	214
1.	Algemeen.	214
2.	Ziekenhuismonopolie voor orgaanwegneming	217
a.	Orgaanwegneming bij leven	217
b.	Orgaanwegneming na overlijden	217
3.	Ziekenhuismonopolie voor orgaantransplantatie	218
a.	Transplantatie met organen van levende donoren	218
b.	Transplantatie met organen van overleden donoren	219
4.	Ziekenhuismonopolie voor ondersteunende handelingen.	220
B.	Artsenmonopolie	220
1.	Algemeen.	220
2.	Artsenmonopolie voor orgaanwegneming en -transplantatie.	221
a.	Het wegnemingsteam	221

b.	Het transplantatieteam	224
3.	Artsenmonopolie voor ondersteunende handelingen .	225
a.	Niet-medische omkadering	225
b.	Medische omkadering.....	226
§ 3.	Functies “lokale donorcoördinatie”.....	227
A.	Donoreffectuering	228
1.	Het ‘Spaanse model’	228
2.	Het GIFT-project	232
B.	De Belgische donorcoördinatieteams	233
1.	Samenstelling	233
2.	Taken	235
a.	Donoridentificatie	235
b.	Contacten met de naasten.....	237
c.	Klinisch donormanagement.....	239
3.	Inbedding in het ziekenhuismonopolie op organawegneming	242
a.	Algemene ziekenhuizen	242
1)	Aanwezigheid van een functie “lokale donorcoördinatie”	242
2)	Het samenwerkingsakkoord met een transplantatiecentrum	244
b.	Universitaire ziekenhuizen	246
§ 4.	Orgaanspecifieke actoren	248
A.	Zorgprogramma’s Cardiale Pathologie T	248
1.	Algemeen.....	248
2.	Hart- en hartlongtransplantatie.....	250
3.	Hart- en hartlongwegname.....	251
B.	Centra voor chronische nierinsufficiëntie	253
1.	Algemeen.....	253
2.	Niertransplantatie	253
3.	Nierwegname	256
§ 5.	De Europese orgaanuitwisselingsorganisatie (Eurotransplant)....	256
§ 6.	Laboratoria	262
§ 7.	Orgaanvervoerders.....	263
Afdeling 2.	Actoren buiten een transplantatieprocedure	264
§ 1.	De ‘bevoegde autoriteit’	264
§ 2.	De arts-diensthoud van het transplantatiecentrum.....	266
§ 3.	Interne transplantatieraden	267
§ 4.	De Belgische transplantatieraad.....	269
§ 5.	Samenwerkingsverband(en) “wegname en transplantatie van organen”.....	271
A.	Algemeen.....	271

B. Overeenkomst tussen zorgaanbieders.....	272
C. Werking.....	274
§ 6. Inspecteurs van de FOD Volksgezondheid	275
Afdeling 3. Voorstel tot verfijning (<i>bis</i>)	277

DEEL IV

DE LEVENDE ORGAANDONOR.....	279
-----------------------------	-----

Hoofdstuk I

Typologie	283
------------------------	-----

Afdeling 1. Directe transplantatie.....	283
Afdeling 2. Dominotransplantatie	286
Afdeling 3. Gepaarde transplantatie.....	287

Hoofdstuk II

Grondslagen voor de toelaatbaarheid van orgaanwegneming bij leven	291
---	-----

Afdeling 1. Probleemstelling	291
Afdeling 2. Juridische bescherming van de fysieke integriteit van de donor ..	295
§ 1. Orgaanwegneming als gemeenrechtelijk misdrijf	295
§ 2. Strafrechtelijke immuniteit	299
A. De nood aan strafrechtelijke immuniteit	299
B. De voorwaarde van het legitiem doel	301
1. Orgaanwegneming en het therapeutisch oogmerk....	301
2. De levende orgaandonor als patiënt	306
C. De voorwaarde van toestemming	310
1. Grondslagen voor de toestemmingsvoorwaarde.....	310
2. Gedwongen orgaanwegneming?	317
3. Privaatrechtelijke gevolgen van de toestemming	319
a. Verhouding tussen levende donor en arts/ ziekenhuis	319
b. Verhouding tussen levende donor en ontvanger	323
D. De voorwaarde van de evenredigheid.....	325
1. Grondslagen van de evenredigheidsvoorwaarde.....	325
2. Recht op orgaandonatie?.....	332
E. Zorgvuldig handelen	334
Afdeling 3. Toestemming versus evenredigheid.....	335

Hoofdstuk III

Toestemming	337
Afdeling 1. Persoonlijk karakter	337
§ 1. Systeem van gedeelde toestemming	337
§ 2. Kritiek op de gedeelde toestemming	338
Afdeling 2. Wilsbekwaam karakter	341
§ 1. Grondslag	341
§ 2. De Wet Hervorming Onbekwaamheid	343
A. De oude onbekwaamheidsstatuten	343
B. Het nieuwe statuut van 'beschermd persoon'	344
C. Voorstel tot wijziging van de regels inzake beschermde personen	347
§ 3. Beoordeling van de wilsbekwaamheid	349
A. Algemeen principe	349
B. Typegevallen	350
§ 4. Verbod op vertegenwoordiging	352
Afdeling 3. Vrij en bewust karakter	353
§ 1. Grondslag	353
§ 2. Dwang	355
A. Algemeen	355
B. Familiale dwang	355
C. Buitenfamiliale dwang	360
D. Preventie van dwang	363
1. Het voorstel tot orgaandonatie	363
a. Voorstel aan de ontvanger	363
b. Voorstel aan de potentiële donoren	364
2. Privégesprekken	365
3. Het 'medisch excuus'	366
§ 3. Verkeerde voorstelling van de werkelijkheid	369
A. Bedrog	369
B. Dwaling	371
Afdeling 4. Altruïstisch karakter	372
§ 1. Grondslag	372
§ 2. Niet-gerelateerde donoren	375
A. Algemeen	375
B. Eerste bezorgdheid: psychopathologieën	378
C. Tweede bezorgdheid: orgaanhandel	381
1. Probleemstelling	381
2. Hypothesen	383
a. Eerste hypothese: anonimiteit is mogelijk	383

b.	Tweede hypothese: anonimiteit is niet meer mogelijk	384
D.	Derde bezorgdheid: <i>cross-over</i> donatie	388
1.	Gelijkwaardigheid van de donorruil	388
2.	Anonimiteit tussen de koppels	389
3.	Niet-gerelateerde karakter van <i>cross-over</i> donatie.	391
§ 3.	Gevangenen als donor	392
A.	Inleiding.	392
B.	Strafuitvoeringsvoordelen als motivatie	394
C.	Nood aan een uitzondering op het altruïsme?	395
1.	Maatschappelijke voordelen	396
2.	Risico op dwang	396
3.	Discriminatie	400
4.	Kwaliteit en veiligheid voor de ontvanger	400
5.	Sociale repercussies	402
D.	Altruïsme als noodzakelijke, maar niet onmogelijke voorwaarde	403
Afdeling 5.	Geïnformeerd karakter	404
§ 1.	Grondslag	404
§ 2.	Informatieplichtige en -gerechtigde	406
A.	Informatieplichtige	406
1.	De arts	406
a.	Delegatieverbod	406
b.	Voorstel tot versoepeling van het delegatieverbod	407
2.	De donor	408
B.	Informatiegerechtigde	409
1.	De donor	409
2.	De vertrouwenspersoon van de donor	409
§ 3.	Vorm van de informatieverstrekking	410
§ 4.	Tijdstip van de informatieverstrekking.	412
§ 5.	Omvang van de informatieplicht.	415
A.	De informatiestandaard	415
1.	Het relevantiecriteria	415
a.	Relevantie versus volledigheid	415
b.	Voorstel tot explicitering van het relevantiecriteria.	417
2.	Verfijning van het relevantiecriteria	420
a.	Invloed van de ernst en de frequentie van de gevolgen van de orgaanwegname.	420
b.	Invloed van de persoon van de donor.	421

c.	Invloed van het geringe therapeutische nut van organawegneming?	423
B.	De informatiecategorieën	425
1.	Algemeen.	425
2.	Informatie over lichamelijke en psychische gevolgen. .	425
3.	Informatie over familiale en sociale gevolgen	428
a.	Algemeen.	428
b.	Financiële informatie.	429
c.	Juridische informatie.	431
4.	Informatie over de ontvanger.	432
a.	Donor en ontvanger zijn niet anoniem.	432
1)	Relevante informatie	432
2)	Schijnbaar irrelevante informatie	435
b.	Donor en ontvanger zijn anoniem.	437
5.	Informatie over een andere donor.	437
6.	Informatie over dominotransplantatie	438
§ 6.	Uitzonderingen op de informatieplicht	441
A.	Verzwijgingen op initiatief van de arts	441
B.	Verzwijgingen op vraag van de donor.	444
Afdeling 6.	Oordeelkundig karakter.	447
§ 1.	De gevolgen kennen en kunnen begrijpen.	447
§ 2.	De gevolgen effectief begrijpen	447
Afdeling 7.	Formeel karakter.	448
§ 1.	Grondslag	448
§ 2.	De schriftelijke toestemming	450
§ 3.	Aanvullende schriftelijke verklaringen	452
§ 4.	De getuige	454
A.	Kwalificatievereisten	454
B.	Voorstel tot afschaffing van het getuigevereiste.	455
§ 5.	Het patiëntendossier van de donor	455
Afdeling 8.	Herroepbaar karakter.	458
§ 1.	Grondslag	458
§ 2.	Vorm van de herroeping.	458
A.	Vormvrijheid en voorstel tot explicitering	458
B.	Bewijs van de herroeping	459
§ 3.	Gevolgen van de herroeping.	461
A.	Directe transplantaties.	461
1.	Herroeping <i>vóór</i> organawegneming	461
a.	Verbod op organawegneming	461
b.	Rechtsmisbruik.	463
2.	Herroeping <i>na</i> organawegneming, maar <i>vóór</i> inplanting	467

a.	Grondslagen	468
b.	Voorstel tot expliciete begrenzing van het herroepingsrecht	471
3.	Herroeping na inplanting bij de ontvanger	473
B.	Gepaarde transplantaties	474
1.	<i>Cross-over</i> transplantatie	474
2.	Gepaarde kettingruil	477
Afdeling 9.	Controle op de geldigheid van de toestemming	479
§ 1.	<i>Donor advocacy</i> als norm	479
A.	Begrip	479
B.	Drie kenmerken	481
§ 2.	Controlevormen	484
A.	Controle door de wegnemende arts	484
1.	Controle op het geïnformeerde, vrije, bewuste en oordeelkundige karakter	484
2.	Controle op het altruïstisch karakter	486
3.	Controle op de vormvereisten	488
a.	Interpretatieperikelen	488
b.	Voorstel tot wettelijke verduidelijking	489
4.	De wegnemende arts als donoradvocaat?	490
B.	Controle door multidisciplinair overleg	491
1.	Taakomschrijving	492
2.	Deelnemers aan het overleg	494
3.	Onafhankelijkheid	496
4.	Het multidisciplinair overleg als donoradvocatenteam?	497
a.	Een ideaal platform voor <i>donor advocacy</i>	497
b.	Voorstel tot preciezere uitwerking	498
C.	Controle door het ethisch comité	499
D.	Controle door de rechter	500
Afdeling 10.	Voorstel tot een evenwichtigere autonomiebescherming	503
Hoofdstuk IV		
Evenredigheid		
		505
Afdeling 1.	Het onaanvaardbaarheids criterium	505
§ 1.	Grondslag	505
§ 2.	Interne kosten-batenanalyse	508
A.	Lichamelijke parameters	508
1.	Lichamelijke kosten	508
a.	Het orgaan	509
b.	De gezondheidstoestand van de donor	511

c.	Omkadering van de zorg	513
d.	De relatie tussen donor en ontvanger	513
2.	Lichamelijke baten	514
3.	Gebrek aan kennis over de lichamelijke gevolgen	515
a.	Beoordeling bij wetenschappelijke onzekerheid	515
b.	Follow-up en registratie van levende donoren	516
B.	Psychosociale parameters	519
1.	Belang van de psychosociale gevolgen	519
a.	Psychosociale kosten	519
b.	Psychosociale baten	520
2.	Subparameters	521
a.	De wil van de donor	521
b.	Lichamelijke resultaten voor de ontvanger en de donor	522
c.	De hechtheid van de relatie tussen donor en ontvanger	523
d.	Gebrek aan relatie met de ontvanger	524
e.	Morele steun	526
3.	Gebrek aan kennis over de psychosociale gevolgen	527
C.	Financiële parameters	528
1.	Relevantie van de financiële gevolgen	528
a.	Onrechtstreeks belang	528
b.	Financiële baten	529
c.	Financiële kosten	530
2.	Vergoedingsovereenkomsten	531
3.	De vergoeding op basis van de burgerrechtelijke aansprakelijkheid	534
a.	De uitvoering van orgaanwegname	534
b.	De reddende donor-vordering	537
c.	Mislukte orgaantransplantatie	541
d.	Experimentele orgaanwegname	542
e.	Naar een foutloze aansprakelijkheid voor schade ingevolge orgaanwegname?	544
4.	Vergoeding op basis van de nationale solidariteit	548
a.	De Wet Medische Ongevallen	548
1)	Toepassingsgebied	548
2)	Voorstel tot expliciete bevestiging van de toepasselijkheid op levende donoren	550
b.	De ZIV-wetgeving en het KB Vergoeding Levende Donor	552
1)	Principe	552
2)	De ZIV-wetgeving	554

3)	KB Vergoeding Levende Donor	556
4)	Voorstel tot hervorming	559
5.	Specifieke bescherming	563
a.	Voorstel tot bescherming tegen verzekeringsdiscriminatie.	563
b.	Voorstel tot ontslagbescherming	568
§ 3.	Externe kosten-batenanalyse	569
A.	De ontvanger.	570
1.	Relevantie van de gevolgen voor de ontvanger	570
2.	Subparameters inzake de gevolgen voor de ontvanger	574
B.	De samenleving	575
1.	Relevantie van de gevolgen voor het algemeen belang	575
2.	Subparameters inzake de gevolgen voor het algemeen belang.	577
a.	Financiële impact.	577
b.	Impact op de wachttijd	578
c.	Impact op het publiek vertrouwen.	578
d.	Impact op de medische wetenschap	580
C.	De naasten van de donor.	581
§ 4.	Voorstel tot aanpassing van het onaanvaardbaarheids criterium	581
Afdeling 2.	Het <i>ultimum remedium</i> -criterium	582
§ 1.	Grondslag	582
§ 2.	De verzwarende omstandigheden	585
A.	Het ernstcriterium	585
1.	Aard van de gevolgen	585
2.	Ernst van de gevolgen	586
3.	Frequentie van de gevolgen	588
4.	De maximumgrens van ernst	589
a.	Het argument van het toepassingsgebied van de Orgaantransplantatiewet	590
b.	Het argument van artikel 8, § 1 Orgaantransplantatiewet.	590
c.	Het argument van artikel 3, § 1, lid 2 Orgaantransplantatiewet.	591
1)	Principe	591
2)	Toepassing in het licht van de ‘ <i>dead donor rule</i> ’.	591
3)	Andere ernstige gevolgen dan de dood.	596
d.	Het argument van de Euthanasiewet.	597
5.	Voorstel tot aanvulling van het ernstcriterium	599
B.	Het regeneratiecriterium.	600
1.	Begrip en <i>ratio legis</i>	601

2.	Toepassingsgevallen	602
a.	Nieren	602
b.	Lever	603
c.	Overige organen	604
3.	Voorstel tot afschaffing van het regeneratiecriterium ..	604
§ 3.	Verzwaarde voorwaarden	605
A.	Het levensgevaarcriterium	606
1.	Een bepaalde ontvanger	606
2.	Organen met levensnoodzakelijke functie	607
3.	Levensgevaar en urgentie	608
a.	In theorie: de strikte interpretatie	608
b.	In de praktijk: de soepele interpretatie	611
4.	Voorstel tot wijziging van het levensgevaarcriterium ..	612
a.	Probleem	612
b.	Oplossingen	614
B.	Het subsidiariteitscriterium	617
1.	Verhouding met overleden donoren	617
a.	Therapeutische doeltreffendheid	618
b.	Beschikbaarheid van overleden donoren	621
2.	Verhouding met overige alternatieven	626
3.	Voorstel tot wijziging van het subsidiariteitscriterium	628
Afdeling 3.	Controle van de evenredigheid	630
§ 1.	<i>Donor advocacy</i> als norm	630
§ 2.	Controlevormen	632
A.	Controle door de wegnemende arts	632
B.	Controle door de arts die de leiding heeft over het transplantatiecoördinatieteam	633
C.	Controle door multidisciplinair overleg	633
D.	Overige controles	636
Afdeling 4.	Voorstel tot een grotere therapeutische vrijheid	637
Hoofdstuk V		
Minderjarige en geestesgestoorde donoren		639
Afdeling 1.	Wilsbekwame minderjarige donoren	640
§ 1.	Toestemming	641
A.	Wilsbekwaam karakter	641
1.	Wilsbekwaamheid tegenover minderjarigheid	641
2.	Wilsbekwaamheid tegenover andere leeftijdsgrenzen .	643
B.	Vrij karakter	646
C.	Persoonlijk karakter	647
§ 2.	Verstrenge evenredigheid	650

A.	Het onaanvaardbaarheids criterium.....	650
B.	Het regeneratiecriterium.....	651
C.	Het ernstcriterium	653
D.	Het verwantschaps criterium	653
§ 3.	Voorstel tot minder restrictieve voorwaarden.....	655
Afdeling 2.	Wilsonbekwame minderjarige donoren	658
§ 1.	Absoluut verbod.....	658
A.	Oud artikel 7, § 2 Orgaantransplantatiewet	658
B.	Nieuw artikel 7, § 2 Orgaantransplantatiewet	659
§ 2.	Voorstel tot voorwaardelijke toelating	661
A.	De beslissingsstandaard	662
1.	Verbod op vertegenwoordiging inzake de fysieke integriteit?	662
2.	Subjectieve of objectieve beslissingsstandaard?.....	662
a.	Substituted judgment.....	662
b.	<i>Best interest</i>	663
3.	Concretisering van de beslissingsstandaard.....	664
a.	Aard van de voor- en nadelen	664
b.	Aard van de donor-ontvangerrelatie.....	668
c.	Aard van het orgaan.....	671
d.	Belangen van de ontvanger	671
e.	Subsidiariteit	674
B.	De beslissingsprocedure	675
1.	De ouders	676
2.	Onafhankelijk, multidisciplinair expertencomité	677
3.	De familie- of jeugdrechtbank	679
4.	De wilsonbekwame minderjarige	679
Afdeling 3.	Wilsonbekwame meerderjarige donoren	681
§ 1.	Absoluut verbod.....	681
§ 2.	Voorstel tot voorwaardelijke toelating	687
A.	De beslissingsstandaard	687
B.	De beslissingsprocedure	689

DEEL V

DE OVERLEDEN ORGAANDONOR.....	693
-------------------------------	-----

Hoofdstuk I

Het overlijden	697
-----------------------------	------------

Afdeling 1. Probleemstelling.....	697
-----------------------------------	-----

Afdeling 2. Het doodskoncept.....	700
-----------------------------------	-----

§ 1. Persoonlijkheid versus lichamelijkheid.....	700
--	-----

A.	De persoonlijkheidsvisie	700
B.	De lichamelijkheidsvisie	702
§ 2.	Belang van de hersenfunctie	702
§ 3.	Onomkeerbaarheid	704
§ 4.	Voorsel tot een wettelijk doodskoncept	704
Afdeling 3.	De doodsdagnostiek	707
§ 1.	Medische aspecten	708
A.	De ‘jongste stand van de wetenschap’	708
1.	Draagwijdte	708
2.	Nood aan wettelijke precisering?	709
B.	Diagnostische criteria	711
1.	Neurologisch criterium	711
a.	Begrip	711
b.	Belang voor orgaantransplantatie: <i>heart-beating donors</i>	713
c.	Diagnosemethode	716
d.	Voorstel tot wettelijke precisering	719
2.	Cardio-respiratoir criterium	721
a.	Begrip	721
b.	Belang voor orgaantransplantatie: <i>non-heart-beating donors</i>	723
1)	Algemeen	723
2)	Specifiek	725
c.	Diagnosemethode	728
d.	Voorstel tot wettelijke precisering	730
3.	Somatische criteria	732
§ 2.	Procedurele aspecten	732
A.	Deskundigheid	733
1.	Artsenmonopolie	733
2.	Het aantal artsen	734
3.	Specifieke deskundigheid	736
B.	Onafhankelijkheid	737
1.	De vaststelling van de dood	738
a.	Externe onafhankelijkheid	738
b.	Interne onafhankelijkheid	741
2.	De levenseindebeslissing bij <i>non-heart-beating</i> donoren	742
a.	Nood aan onafhankelijkheid	742
b.	Concrete onafhankelijkheidswaarborgen	743
1)	Scheiding in de tijd	743
2)	Scheiding door het initiatief	746
3)	Scheiding in de taken	746

4) Scheiding in de ruimte	747
C. Controleerbaarheid	748
1. Geschrift	748
2. Inhoud	750
3. Bewaring	752
D. Voorstel tot verbetering van de procedureregeling	753

Hoofdstuk II

Grondslagen voor de toelaatbaarheid van orgaanwegneming

na overlijden	755
---------------------	-----

Afdeling 1. Probleemstelling	755
------------------------------------	-----

Afdeling 2. Zeggenschap van de donor	757
--	-----

§ 1. Het zelfbepalingsrecht van de donor	757
--	-----

A. Zelfbepaling na overlijden	757
-------------------------------------	-----

1. Algemene grondslagen	757
-------------------------------	-----

2. Specifieke grondslag in de Orgaantransplantatiewet ..	759
--	-----

B. Zelfbepaling vóór overlijden	761
---------------------------------------	-----

1. Algemene grondslagen	761
-------------------------------	-----

2. Specifieke grondslag in de Orgaantransplantatiewet ..	765
--	-----

§ 2. Draagwijdte van het zelfbepalingsrecht van de donor	772
--	-----

A. Algemeen: grenzen aan het zelfbepalingsrecht	772
---	-----

B. Recht op orgaanwegneming?	773
------------------------------------	-----

1. Belang van de ontvanger	773
----------------------------------	-----

2. Belang van de strafvervolging	774
--	-----

a. Algemeen	774
-------------------	-----

b. Gewelddadige doodsoorzaak	775
------------------------------------	-----

c. Onbekende of verdachte doodsoorzaak	776
--	-----

C. Gedwongen orgaanwegneming?	779
-------------------------------------	-----

1. Het ‘plichtsysteem’: begrip	779
--------------------------------------	-----

2. Het legitiem belang van de ontvangers	780
--	-----

3. De evenredigheidsafweging	781
------------------------------------	-----

4. Voorstel tot aanhoudende reflectie	784
---	-----

Afdeling 3. Zeggenschap van de naasten	785
--	-----

§ 1. Vertegenwoordigingsrecht van de naasten	786
--	-----

A. Algemene grondslagen	786
-------------------------------	-----

B. Specifieke grondslag in de Orgaantransplantatiewet	789
---	-----

1. De geest van de wet	789
------------------------------	-----

2. Handhaving van het vertegenwoordigingsrecht	791
--	-----

3. Recht op informatie	793
------------------------------	-----

4. Conflicten tussen naasten	795
------------------------------------	-----

5. Voorstel tot wettelijke explicitering	799
--	-----

§ 2. Zelfbepalingsrecht van de naasten.....	800
A. Grondslagen	800
1. Algemene grondslagen	800
2. Specifieke grondslagen in de Orgaantransplantatiewet	807
a. Theorie.....	807
1) Artikel 10 Orgaantransplantatiewet	807
2) Artikel 12 Orgaantransplantatiewet	810
3) Artikel 3ter, § 2, lid 2	
Orgaantransplantatiewet.....	813
4) Artikel 8 <i>in</i> cto 12-14 Wet	
Patiëntenrechten.....	813
b. Praktijk.....	814
B. Draagwijdte van het zelfbepalingsrecht van de naasten.....	817
1. Algemeen: grenzen aan het zelfbepalingsrecht	817
2. Gedwongen orgaanwegname?	817
a. Gebrek aan wettelijk verzetsrecht	817
b. Legitieme belangen van donoren en ontvangers	818
c. De evenredigheidsafweging	818
1) Overzicht van opties	818
2) Geen verzetsrecht.....	819
3) Subsidiair verzetsrecht.....	822
4) Primair verzetsrecht.....	824
d. Voorstel tot gereguleerde beoordelingsmarge	
van de arts	825
3. Conflicten tussen naasten	827
§ 3. Voorstel tot verduidelijking van de rechtspositie van de naasten ..	830

Hoofdstuk III

Voorafgaande orgaandonatieverklaringen	831
---	------------

Afdeling 1. De geregistreerde donatieverklaring	832
---	-----

§ 1. Inhoud	832
A. Verzet, toestemming en herroeping	833
1. Verzet	833
2. Toestemming	833
3. Herroeping	837
B. Alles-of-niets-systeem	838
1. Lichaamsmateriaal.....	838
2. Gebruiksoogmerk	840
C. Gesloten systeem	842
1. Delegatie van beslissingsbevoegdheid.....	843
2. Voorbereidende handelingen	843

3.	Informatieverstrekking	844
§ 2.	De declarant	844
A.	Meerderjarigen	845
1.	Wilsbekwame meerderjarigen	845
a.	Algemeen	845
b.	De Wet Hervorming Onbekwaamheid	846
2.	Wilsonbekwame meerderjarigen	848
a.	Toestemming: geen vertegenwoordiging mogelijk	849
b.	Verzet: vertegenwoordiging mogelijk	850
B.	Minderjarigen	854
1.	Wilsonbekwame minderjarigen	855
2.	Wilsbekwame minderjarigen	857
3.	<i>Tabula rasa</i> -clausule	858
§ 3.	Opname in het centraal register	860
A.	Doel	861
B.	Middel	864
1.	Het huidige vrijblijvende keuze-systeem	865
a.	Toegankelijkheid	865
b.	Controle van de volwaardige wil	869
2.	Naar een gevraagde keuze-systeem?	872
§ 4.	Voorstel tot verbetering van het registratiesysteem	875
Afdeling 2.	De niet-geregistreerde donatieverklaring	876
§ 1.	Gemeenschappelijke regels	877
A.	Inhoud	877
1.	Vrijheid	877
2.	Duidelijkheid en discrepanties	878
B.	De declarant	881
C.	De consultatieplicht	882
1.	Grondslag van de consultatieplicht	882
2.	Voorwerp van de consultatieplicht	883
3.	De bron van informatie	885
a.	De naasten	885
b.	Overige bronnen	888
4.	De consultatieplichtige	889
5.	Opzettelijke verhindering van de kenbaarheid	890
§ 2.	Specifieke niet-geregistreerde donatieverklaringen	891
A.	Het testament	891
B.	Het eigenhandig geschrift	893
C.	Sociale netwerksites	894
D.	Ongeschreven verklaringen	896
§ 3.	Voorstel tot verbetering en relativering	897

Hoofdstuk IV	
Het vermoeden van toestemming	899
Afdeling 1. Probleemstelling	900
§ 1. Bewijs van de wil van de donor	900
§ 2. Inmenging in het zelfbepalingsrecht van de donor	903
Afdeling 2. Zoeken naar een evenredige oplossing	906
§ 1. Het belang van de ontvangers	906
§ 2. Het belang van de donoren	912
A. De waarachtigheid van het toestemmingsvermoeden	912
B. De weerlegbaarheid van het vermoeden	916
C. Uitzonderingen op het toestemmingsvermoeden	922
1. Vreemdelingen	922
a. Het vroegere nationaliteitscriterium	922
b. Het huidige verblijfs criterium	925
2. Ongeïdentificeerde overledenen	929
3. Wilsonbekwamen	930
a. Neonaten	930
b. Wilsonbekwamen in het algemeen	933
4. Leden van bepaalde religieuze groepen	935
5. Bijzondere organen	937
§ 3. De eindbalans	940
A. Recapitulatie	940
B. De evenredigheidsafweging: <i>pro presumed consent</i>	941
C. Voorstel tot verbetering	942
Hoofdstuk V	
Vorbereidende handelingen	945
Afdeling 1. Begrip	945
Afdeling 2. Vorbereidende handelingen <i>ante mortem</i>	948
§ 1. Legitiem doel	948
§ 2. Toestemming	950
A. Actuele toestemming	950
B. Voorafgaande toestemming	952
1. Expliciet	952
2. Impliciet	953
a. De wil tot orgaanwegname	953
b. <i>Ante mortem</i> consultatie van de wil	955
C. Vermoede toestemming	958
§ 3. Evenredigheid	961
A. Interne kosten-batenanalyse	961

B.	Externe kosten-batenanalyse	964
Afdeling 3.	Vorbereidende handelingen <i>post mortem</i>	966
§ 1.	Toestemming	967
A.	Actuele toestemming	967
B.	Voorafgaande toestemming	968
C.	Vermoede toestemming	969
§ 2.	Respect en bezorgdheid	971
Afdeling 4.	Voorstel tot wettelijke verduidelijking	973

DEEL VI

DE ONTVANGER	977
--------------------	-----

Hoofdstuk I

Recht op toegang tot orgaantransplantatie	981
--	------------

Afdeling 1.	Grondslagen van orgaanallocatie	981
§ 1.	Probleemstelling	981
A.	Het recht op gezondheidszorg	981
1.	Principe	981
2.	Toepassing op orgaantransplantatie	985
a.	Terugbetaling van orgaantransplantatiekosten ..	985
1)	Orgaantransplantatie in België	985
2)	Orgaantransplantatie in het buitenland ...	987
b.	Bevordering van het orgaanaanbod	988
B.	Het recht op gelijke toegang tot gezondheidszorg	989
§ 2.	Basisprincipes van ontvangerselectie	992
A.	De drie basisprincipes	993
1.	Het principe van billijkheid	993
2.	Het principe van utiliteit	995
3.	Het principe van autonomie	998
B.	Implementatie van de drie basisprincipes	999
Afdeling 2.	Fase I: toegang tot de wachtlijst	1002
§ 1.	Algemeen	1002
A.	Organen van overleden donoren	1002
B.	Organen van levende donoren	1004
§ 2.	Het (inter)nationaal karakter van de wachtlijst	1005
A.	Uitsluiting van de Belgische wachtlijsten	1006
1.	De gekwalificeerde band	1006
a.	Een gekwalificeerde band met België	1006
b.	Een gekwalificeerde band met een ander Eurotransplantland	1008
2.	Uitzonderingen	1008

a.	‘Surplusorganen’	1008
b.	De noodgevallenexceptie	1009
c.	Patiënten met een levende donor	1011
B.	Rechtvaardiging van de uitsluiting	1011
1.	Gelijkwaardigheid van vreemdelingen	1011
2.	Bescherming van het orgaanaanbod	1014
3.	Voorstel tot een meer evenredige regelgeving	1017
§ 3.	Klinische ontvangerselectie	1019
A.	Diagnostische en therapeutische vrijheid	1019
B.	Evenredigheid van de fysieke aantasting	1020
C.	Non-discriminatie	1023
1.	Mentale handicap	1024
2.	Alcoholmisbruik	1025
a.	Het eigen fout-argument	1026
b.	Het medisch succes-argument	1028
c.	Het publieke perceptie-argument	1030
§ 4.	De wil van de ontvanger	1030
Afdeling 3.	Fase II: toegang tot de allocatielijst	1034
§ 1.	Algemeen	1034
A.	Eurotransplant als bemiddelaar	1034
B.	Aanmelding van ontvangers en het verbod op fraude	1036
C.	Aanmelding van donoren en het verbod op donorverzwijging	1040
D.	Opstellen van de allocatielijst	1042
§ 2.	Wettelijke minimumcriteria	1045
A.	Optimale compatibiliteit	1046
B.	De landenbalans	1049
C.	Medische urgentie	1051
D.	Effectieve wachttijd	1055
E.	Afstand tussen donor en ontvanger	1059
§ 3.	De wil van de donor	1062
A.	Gerichte donatie: begrip	1062
B.	De wil van de overleden donor	1063
1.	Huidige rechtskader	1064
a.	Het zelfbepalingsrecht	1064
b.	Inperking van het zelfbepalingsrecht	1066
1)	Evenredigheid van fysieke aantastingen ..	1066
2)	Het verbod op betaalde donatie	1066
3)	Het anonimiteitsgebod	1067
4)	De wettelijke allocatieregeling	1067
2.	De rechtvaardigingstoets	1069

a.	Toetsing aan de basisprincipes van ontvangerselectie	1069
b.	Voorstel tot een meer evenredige regelgeving ..	1072
C.	De wil van de levende donor	1077
1.	Huidige rechtskader	1077
a.	Het zelfbepalingsrecht	1078
b.	Inperking van het zelfbepalingsrecht	1078
1)	Evenredigheid van fysieke aantastingen ..	1079
2)	Het verbod op betaalde donatie	1079
3)	Het anonimiteitsgebod	1080
4)	De wettelijke allocatieregeling	1080
2.	De rechtvaardigingstoets	1081
a.	Toetsing aan de basisprincipes van ontvangerselectie	1082
b.	Voorstel tot een meer evenredige regelgeving ..	1084
§ 4.	<i>List paired exchange</i>	1087
Afdeling 4.	Voorstel tot een rechtvaardigere orgaanallocatie	1090
§ 1.	De basisprincipes van ontvangerselectie	1091
§ 2.	De implementatie van de basisprincipes	1093
A.	Fase I: de plaatsing op de wachtlijst	1094
B.	Fase II: de plaatsing op de allocatielijst	1097

Hoofdstuk II

Recht op kwaliteitsvolle en veilige organen	1099
Afdeling 1. Probleemstelling	1099
Afdeling 2. Aansprakelijkheid op basis van een fout	1102
§ 1. Gemeenschappelijke aspecten	1103
A. Schade	1104
B. Fout	1105
C. Causaal verband	1106
§ 2. Toepassingsgevallen	1107
A. Het ziekenhuis en het (para-)medisch personeel	1107
1. Karakterisering	1108
2. Evaluatie en selectie	1116
a. Evenredigheid	1116
b. Geïnformeerde toestemming	1121
3. Orgaanvervoer	1124
4. Orgaanvigilantie	1126
a. Notificatie en beheer	1126
b. Traceerbaarheid	1128
c. Gegevensbescherming	1130

B.	De Europese orgaanuitwisselingsorganisatie	1130
C.	De donor	1131
D.	De overheid	1134
Afdeling 3.	Aansprakelijkheid zonder fout	1135
§ 1.	Aansprakelijkheid voor gebrekkige producten	1136
A.	Het orgaan als een 'product'	1136
B.	Het orgaan als een 'gebrekkig' product	1138
1.	Het criterium van de legitieme veiligheidsverwachting	1138
2.	Het ontwikkelingsrisicoverweer	1140
C.	Causaal verband met de schade	1142
D.	De 'producent' van het orgaan	1142
1.	De donor als 'producent'	1143
2.	De orgaanuitwisselingsorganisatie als 'producent' ...	1144
3.	Het medisch team en het transplantatiecentrum als 'producent'	1145
§ 2.	Overige foutloze aansprakelijkheidsgronden	1147
A.	Buitencontractuele aansprakelijkheid voor gebrekkige zaken	1147
B.	Contractuele aansprakelijkheid voor verkochte zaken met verborgen gebreken	1149
Afdeling 4.	Voorstel tot interpretatieve evenwichtigheid	1150
§ 1.	Niet-zorgverleners	1151
§ 2.	Zorgverleners	1152
DEEL VII		
ALGEMEEN BESLUIT		1157
 <i>Selectieve bibliografie</i>		1175
<i>Trefwoordenregister</i>		1227

